

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Otto Lundh, Kämpinge
 Härad: Lyngby Berättare: " " "
 Socken: Reng Berättarens yrke: f. d. smed/mästare
 Uppteckningsår: 1966 Född år 1874 i Hammarlöv

Fruktar och bär i husbehovsodling och konsumtion.

18. 1-17.

(Teckn. sid. 13a)

M. 16802:1.

ACC. N.R M. S 26 T. 132

Angående fruktträd och odlingar så fanns sådana i området
nästan vid varje bondgård fast i olika mängden och
kallades fruktträdgård (frögdgård). Till skillnad från läksträdgård
som även fanns vid gårdarna och i dem odlades grönsaker för
hushållet såsom lök, persilja, salatsmässor, timjan, koriander
bruna bönor m.m. I min hemförsamling var sättet stor
fruktträdgårdar. Den största var Prästens som bestod mest
av äpple, päron och plommon men hade ett eller två bignöjes
eller härsbärsträd. Sina röppta odlingsbehov pick han av
prästarnas dator som hade en massa trädvårdsbuskar både
röda och svarta men inte många fruktträd. En gård
med namnet Björnhög som då låg inne i byn hade en mycket
stor fruktträdgård av äpplen päron och plommon. Framför
Björnings längan bestod trädren av äpplen och päron samt ett
par härsbärsträd man i en intillgränsande tomt som var
ganska stor fanns nästan uteslutande plommor, blå och röda
men mest gula i långa rader endast ett par päronträd inne
i mitten. Träd blev många hundra år varje sitt, men

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LUF 132

15/12-66

flest gula, namnet vet jag ej, men de vororo myntack
saftiga och goda och såldes i Trelleborg, men i slutet
av 1870 talet och i början av 1880 härjade gubben men
"Ködsaten" och då blev det förbjudet att sälja de gula Plommans
en emedan Läkarna trodde att dessa var orsak till gubben
och så nedhögs och oshadlig gjordes alla de gula Plommanträden
till seng för många ungdomar, jag själv har aldrt många
gula Plommans men fick inta ködsot. En annan gärd med stor
Fruktträdgård var ett Domkyrkohemman men det endast ägde
och Plommans men det var en ingekarl som inte präde efter
nigen fruktträdar så den mestar gick i psalmsfikrorna.
Så fanns även en gård, Botildenlund som hade en
stor fin fruktträdgård men den var mera modern och odlade
de nyare sorterna och var ju lägre träd och finare och hade
Trädgårdsmästaren att sköta om dem. I nära gård fanns
några fruktträd för husbehov och överskottet delades ut till
gårdsfolket som i allmänhet hade family, det var inte så
noga när det gällde födoärran det värra var med pengar.

Flera många sorters Äpplen och Pärön som fanns och säljs
efter den vanliga benämningen var Lammarfårön och Lyft-
pärön, Augustipärön och Häftpärön, jag minns ej nägra namn
Greve Molthe, Lillianspärön, Gräpärön, Bergamutter, Stenpärön
Filips, Skinskt Packerpärön, av dessa varo Lammarfårön
och Augustipärön minst bärdeade och varit åtminstone medelbart
de rötnade inomsligt men smakten var bra i en del av de andra
sorterna renades och brukades och användes sedan under vintern
i Cappor och gröt. Det är ju klart att en del salufördes när det
fanns överflod. De försåldes i Storgat som hållades för
Agnesborgen och transskriterades med hatt och eran till Torget
och såldes i Klappar och Klanner (sedermere Peter Hag.)

Sådant gick det till med alla sorters frukt — var det gott om
varan kunde den bli ganska billig men var det också den så
kunde gott komma till att trista upp priset och skyta över det
vid hemkomsten — men för det mesta kom det någon gråv-
äckshandbarg och gjorde uppköp och där var det han som bestämde
dagspriset. Känner på äpplena mitts jätte nägra men inte många.

Jag minns Petrahass, Banteros, Granat, Selini, gravensten
Jämnägyle, Guldenrot, Alexander, Danzig äpple, Victoria
lett's orange, Dto. Panama, Filippi och Gräsgylling mfl.

Plommane fanns ju också många olika sorter, men innan de nya
sorterna blev kända sådes det bara Blåa o Röda o Gula
men fanns en sорт stor Röda som kallades Höttiplomman
och Victoria plomman, så fanns även en sort något mindre
blåa plomman som kallades Krejan desser ^{senare} vore mycket
efterhörd för inläggning, de voro något festare i hälften än de
vanliga Blåa plomonen och ansågs som finare.

Jag antar att det var husmor som fick välja vilka sorter som
skulle myntas och det gällde ju två alternativ både mat-
lagning och försäljning det sista förstärkte basset.

Eft myntantering måste begagnas olika metoden beroende på
jordmånen bestämma, var det lera i botten måste det grävas
ett ganska stort hål (Brunn) som sedan fylldes med myntadors
matförd och gödsel innan trädet sattes men det kunde också bli
trädkon för några slags träd t ex Orange vill gärna ha en berigt

Sådant får man taga reda på av träd för salven men på den
stall orörligen bra mylla till åtrumstone för Bigaré o Härskär
Det har jag själv varit med om på Rosslätt vid Beckeberg där
det finns hela ett åre av dessa träd. Frukt vill vara mylla
om de ska trivas och hållt sannan jordonen som där det brukar upp
men detta ärst är trädgårdsmästaren som levererat trädem.

Trädens beståres artigen på värren och befrias från bilda skott
~~och~~ så de får smygga form och få för Tato i bronan väntet
hindrar fruktens utbildning. I lamman behöver inte beståras.
När frukten är mogen börja den falla till marken och då är
det tid börja placera den och det gick till gā olika sätt (detta
gäller de gamla sorterna med höga träd) Naturligtvis fölchades
de nedertal så långt man kunde nära från marken med de sam-
sätt högre var ju andre anordningar tunga för att nå så
mängar som möjligt nerifrån kunde man begagna något trädge
föremål att stå på t ex en tunna som restes på anden man best
var att föra en vagn in under grenarna och fylla den med halme
den frukten som föll i halmen blev ju inte skadad = (ställ)

Nu var den största delen hängad i en den röckraste som satt i taggren på trädet var värre att få tag på — men undan. Trädet präglades en malla halm eller sprändes ut. Filter och lärken och så klättrade man upp i trädet och ristade ner dem i filter eller halmen och blev sällan skadade, men man kunde också ta dem med en enkel apparat (enligt skissen) då man hade frukten inne i denna satt fruktstaflet i spetsen i hönet när man red litet på denna lossnade frukten och man kunde taga tre eller fyra åt gången att beroende på storleken av frukten men detta gick ju inte så fort som att rista dem ner — men det var ju också vanligt att ungdomarna klättrade upp i trädem med en handkorg eller hälst en fodertornist och plaskade, en sådan symde lärka 10 liter och plaskapparaten behövde bara gagnas till de alla högsta och yttersta —

Men bigar och Högrövar var svårare att plaska ty där skulle staflet sitta på löret när det salufördes, (de staftlösa var snappat lättbara) vid plaskning av dessa och de svårt kombelliga måste användas en särskild därför gjord stege —

(Enligt skissen)

den bestod av en trädsparr 3-4 Tum med påspikade lövblad
som steg (forn) spetsig i bottinen för att inte glida och en topp
av rundjärn som gick in i bladkrona på grenarna, den var
mycket praktisk och lätt att flytta av de skafflösa bärer
fick placaren åta så många den kunde (men är förmångar
blev det diarré). — Förvaring av frukt tillgick på olika
sätt beroende av fruktsorten, somlig frukt skulle förvaras på
möjlig ställe andra på gung och skulle hälst vara mynt under-
lag sittsackelse eller hö eller bland blader i en kista
eller i en laddräse att beroende på sorten, många äpplen
höll sig bra ända in i Mars och April. Jag själv hade ett
Tåronträd där fruktterna skulle sitta tills den fält en mellan vinter
kunde inte placeras före Mårtensdag och skulle sedan ligga på
mörk plats 5-6 veckor då rörode myrcha och gulor som smör
godare har jag aldrig smakat, men jag aldrig veta rammnet.
Den Placeades frukten användes ungefär som världsgodis. Syrl-
siner vid helgen och fastliga tillfällen och fall frukten som
jag nämnd torrades i stora postkärrer och användes i soppor och gröt.

Naturligtvis fanns del personer som sålde flockfrukt på tinterna till handlande i staden. — Utan de nämnda trädgårdarna och trädgårdsmästare var det nog blottarne som drog sig på fruktodling men det gör senare och av de förra lades och läge trädern och nyare borterna. — Därav och plammon har desserverats så länge jag minns fastän på olika sätt men i allmänhet gick till så här. Plammonen tvättades och pressades med en näb eller stickas och lades i glasburts eller lockruts (av Höganäs). På hokades en Packerlake som vid lagom härm hälldes över och tillsatt med attika när den blev svat bröds ett papper över och i lagringen var färdig, men det hunde också häntas att plammonen lades i varmt vatten då lenade skulen som togs bort innan de lades i burten och då kallades de Syltplammon leken var kanske lite mer summig till dessa o. ungefär på samma vis behandlades ske. intyda. Pärn, de skalades men skäftet skulle sitta på och labben var ungefär densamma som till Syltplammon och sådant serasades som efterått. Även äpplen kördes rörades på samma vis men på dem brukade kärnbuset utrensas.

Den Trädgårdsmästare som mest anlitades Boddle i Thyrsus
kommunlös med namn Pär Tobiasson kom till till tjänst
med Träd och Buskar samt även beskärningar. Träden var
ju mera av de myare sorterna hårda och lågtstamninga de senare
kallades tråglyäd han brukade även Impa de gamla myare
sorter, så det förekom att gamla träd bar mer än en sorts frukt.
Äppelinen förekom inte oftä, fast någon gång men i små mäng-
der och shalat plöckades bort med fingrarna, men flaktas
också ibland i fyra delar och då drogs i manmåtta ur så shalat
blev helt - det brukade läggas på Brännans flaskan och drack
som akavet. (Det fortog den rana smaken) Citronen var
nästan mer gänga de gynnades mest (huvudsakligen) i Toddy och
Grogg men även vissa matrötter som smaksättning.
Som basen hägde man ju en Äppelinsin när man kom till staden
och den kostade omkring 10 öre (man hade sällan större peng)
och de åt bas när shalat kom av. Många personer som
levde i förra sekllet hade säkert inte smakat någon Äppelinsin
9 Banan och Tomat hede jag själv inte smakat före år 1910.

Kummar hördes mycket annanast och spritskoser till eftersätt.
 Krusbär användes mycket till eftersätt och i kisgryns grät
 bröts på vatten med russin samt myrlök, av Krusbär finns
 flera sorter, både ~~stora~~ större och mindre med olika färg
 Röda och gröna blåta och lundna, de pluckades, skäffades
 och mappades, skyddades och lades på flaskor och förvarades
 på svart ställe för att vid tillfälle användas som jag nämndt
 till gröt och soppa, men i början av 1900-talet upptäcktes en
 sykdom på krusbären (mjöldagg) som gjorde den odlingsvärdig
 till föda. Krusbärne måste grävas upp och brännas och
 sedan har inte många här fått planterat krusbärbuskar
 i privata trädgårdar eftersom bärnen är svarta och
 svarta och gula finns någon sort i nästan varje liten
 trädgårdsläppa. I Hallon åter har till grände och saker och
 inskobas till syft men röllen görs saft av Hallon men av de
 röda bärnen görs en massa saft och syft t. ex Lin. S. e.
 Svarta bärnen är mest efterfrågad och är dyrtarast av bärna
 och de gagnas fram som spritskosa och av spritskoleget

Till Jordgubbsbrövin, de innehåller en mängd vitaminer och gagnas för magsjukdommas samt har en härlig arom. Jordgubbar odlades mest till hushushör eller präglad på ett litet stycke och plakades och åts efter hand som de mognade men senliga odlade så stora mängder så de såldes, de såldes sittessvis i därtill passande pappkastonger och plakades mogna för genast förlaring med stafett hält vid sittande (triangel). Gårde har jag haft rätt bra jordgubbsodling men det var min far som skötte om dem, både placering och förlaring deler ganska god inblandt vid gynsam ålderlets med genom mitt priser 1 kr - 1.50. De först färdiga var ju dyrare men att sköta jordgubbar fördrar mycket arbete och tid - man mognaden skulle jungerna bestros med halm eller hö eller något annat så att inte bären kom i beröring med den vila marken. Efter placeringen skulle de beskäras, alla skott skulle bortskäras och plantorna jordsläs för senare plantering. Jordgubbar blir bärst på andre års planter och plantorna får inte blixta mer än tre år gamla. Planterade man de nya

på hösten och förmånen var bra så bruktade bärna nästan sommar
de mellan storar bärer var de bästa i smaken och mest förekom-
mande men de störste sätter sig inte ut men hade med betydlig smak
De minsta varo sätter och passade bättre för inkokning.
Här i Hamringe hade vi alltid beställning på bärern av Bälgärdene
och de placrades ej förrän de varo fullt mogna (ärlket alla bär
skall vara) och åtbara. — Det förekom också Stora odling
av på flera tunnland eller ha men det var ju möjlig Trädgårds-
mästare men det var ju en annan beskrivning. —

Tomatodling skedde ju även hos handelsträdgårdsmästare
och istående skola, printadling är mycket liten, den sker ju
mer i växthusen) de flesta ~~så~~ äter Tomater med Peppar
och Salt men somliga vilja även ha saker och till dem
senare här jag säger, jag avstår bättre starkpepparen än saker
de skäras i tre eller fyra delor och bestrojs samt ätes till
smörgås rökt ~~är~~ ger bra apéit, men läkarna varider
folk med hemmeligheten att äta Tomater. —
Detta är vad jag i huvudsak har att säga i de framställdas.

frågorna, jag förstår att det är mycket bristfälligt och
bes om insikt att jag glömt en del sanning, men det var i
allmänhet så att Apple var Äpple och Pärn var Pärn och
Tiden är i huvudsak de sista 25 åren på 1800 talet och plats-
erna Flämnarör men mina egna uppläggningar gäller Pärn
Trolleborg och Jordgubben Flämsine åren 1900 - 1909.
Min far var uppfödd med gränsaktsadling så han skötte
ans den saken, så till sist ur sätta stavfelen.

Så önskar jag en God Jul och Gott Nytt År.
och tackar för förtroendet.

Nils, Öhr, Lundby

Supplement till

M. 16802:14.
ACC. N.R. D. 1. F. 132

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Angående jordgubben har jag ikke mycket att tillägga, men jag
kan säga att i våra rätter odlades de mycket litet i jämförelse
med våra dagar, men det fanns ju några gårdar som hade ett
litet jordgubbeland, ja där fanns t. o. m. sådana som lät dem
vuxa och sköts sig själva men de blev det fort ett ogräsland och
Bären miste i värde, men det gick bra att gå ut och äta en del.

Flott sagt, de värderades ikke mycket antagligen för att de fordrade
för mycket arbete och tillsyn om det skulle löna sig att odla dem
till försäljning. Det är ju blott att någon hade intresse att sköta
dem men det fanns inte många, man kan jämföra detta med Brödbröd
som fanns ju där som förförde dem och andra som lärnade dem
till hushållskök i byn och där såldes de till smifolket och
förtändes mest som savora omedelbart det var ju något orimligt
gott på den tiden och det var inte många husmansfruar som
hade råd med att göra snytt av dem, istan de delades upp i
Portioner och förtändes utan både saker och gräddor och det
var inte alltid att portionerna blev så stora men det var ju
högtidligt med en sådan rätt och sättningen varade inte så länge.

22/12-66

Det var som jag nämnd mycket arbete med förtäckbaras och de
Torsförséde skulle ju även se fina ut för att bli begärliga. Vid
plattöringen skulle en kort bit av shaffet likt sam föret sätta
bara på Barn. Nu vet jag mig inte hava något vidare att till-
ägga än att sedanna blivit helt omvänt och adlarne kan nu
knappast skaffa så många som felh vill ha och transportera
nas nu helt annorlunda och shäftska motoriseras mm.
Om det kan röra av något intresse han jag nämna, att jag har
aldrig hört eller sett att fogarne angripit de larta ambären
Och detta beror på det jag g men det är si.

Hämtinge den 19 December 1966

Nils Otto Lennh.

För sitt önskan jag God Hels